

יהרג ואל יעבור

באחרית ימיו עמד רבינו בראש המאבק נגד גיוס בנות לצבא או ל"שירות לאומי". בגזירה זו, ראה רבינו גזירה המאיימת על עצם קיומו של עם ה',

---

9. עם התבצרות הסניף המקומי של הסתדרות העובדים החילונית וכינון ביתה ברחובה של עיר, ברח' ר"ע, עלה בחפצם לפתוח בו קולנוע. הועלתה הצעה, להעניק להם רשיון לכך, בתנאי שיתחייבו להימנע מכל פעולה של חשש חילול שבת. אולם רבינו דחה זאת: החשש מפני חילול שבת אינו גדול, יבואו אנ"ש וילחמו עד שיסתמו את הפרצה, ואילו הקולנוע יזרע טומאה בעיר, וישחית את צביונה הטהור של העיר...

גזירת שמד, שמחוייבים למסור עליה את הנפש. "רגשת נפשי מורה ובאה שהוא ענין של יהרג ואל יעבור, ואולי גם מנקודת ההלכה כן..." (קוב"א ח"א סי' קי"ב).¹⁰

בפעם היחידה בכל שנות חייו, נתפרסם בכל חוצות הארץ כרוז הקורא בשמו: "חובה מוטלת על כל איש מישראל למנוע גזירה איזמה זו". לתלמידו רש"פ שטיינברג אמר: חוב גדול על כל אחד לדאוג בזה, כי זהו ענין של פדיון שבויות... והוסיף הרש"פ: "ואגלה סוד שרבינו כתב הצעה של פדיון שבויות לאחד מגדולי הרבנים באמריקה..."

ממשיך תלמידו לתאר: "בענין הצלת בנות ישראל, ראינו כולנו שלא היתה כבר עצלות בפיו. לא נח ולא שקט ולא הסיח דעתו הק' אף לרגע. הרגיש את הכאב של גזירת גיוס בנות לשירות לאומי. לבו של גדול הדור נחלש בכל יום, יותר ויותר, מחמת גזירה זו. שלח לזה ודיבר עם זה, וכתב וחתם לעסקנים. "גזירת כפייה בכל אופן שהוא בגיל הזה", כתב לעסקן, "מרגיז לב. כמה מן שבר המצפון בבדיקה רפואית לחוד, תצלנה אוזן משמוע!" (קוב"א ח"ג סי' צ"ו). בעת ההפגנה הגדולה בירושלים, אמר לי שבדעתו היה גם לנסוע ולהשתתף, אלא שמחמת חולשה לא נסע, ולכל מי שנכנס אליו מהמקורבים, אמר לנסוע ולהזעיק ברחובות... אם כואב – זועקים וצועקים..." כשביקשו לקבוע יום הכנסת ס"ת לבית מדרשו, אמר: אינני יכול להזדקק לשום דבר לרבות הס"ת!

כשב"ג הצהיר גלוי, שמנוי וגמור עמו להפעיל את ה"שירות לאומי" לבנות דתיות בהקדם, הוסיף רבינו להגות בדרכים שיש בהם לפעול כדי לסכל את המזימה. לאחר התבהרות העניינים במישור הפוליטי, שרה"מ אינו זקוק עוד לחסדי הסיעה הדתית כדי להבטיח לעצמו רוב, וכי הוא עומד להקים קואליציה עם הציונים – הכלליים, הריץ רבינו אגרת אל רה"מ לשכנעו שייסוג בו ממזימתו. בין השאר כתב לו: "עד עכשיו לא יכולתי לבקש זאת בעוד שהויתור היה נראה כנתון תחת סיבות מכריחות, אבל עכשיו שכבר עלה ביד רה"מ להגות מן המסילה את כל המכשולים, הויתור

10. מרן הקה"י זצ"ל התבקש לחוות דעתו על יוזמה להפקת חוברת הסברה על טעמי האיסור "יהרג ואל יעבור", והוא שלל זאת מכל וכל: "המאמר לתת טעם למה יהרג ואל יעבור, כתוב בטוב טעם, אבל יש לי קבלה מגדולי ישראל שבכל כזה, אסור לומר ולפרסם טעמים, כי תיכף ימצאו אנשים שיאמרו בהיפך, אלא צריכים לומר סתם כך הדין, השומע ישמע והחדל יחדל!"

יופיע בתור יליד עדינות מזוקקה של רה"מ, להכיר את צערן של הדתיים ומצפונם. זאת עכשיו כבוד רה"מ ותפארתו ותפארת לו מן האדם. רה"מ השיב על אגרת זו, ותשובתו לא הותירה מקום לספיקות, כי אמנם אפסו הסיכויים להניאו מעמדתו, אך ידיו של רבינו לא רפו. ימים ולילות שקד לטכס עצה להעביר רוע הגזירה. האפשרות שהגזירה תצא לפועל טרפה את מנוחת נפשו. "בגללה", התאונן, "קשה לי להתרכז בלימוד". עם זאת, כאשר נשאל ע"י ר"מ שנפלד, אם כדאי להכריז על תענית-ציבור עולמית לביטול רוע הגזירה? השיב בשלילה, וכך אמר: חוששני פן ישכחו שיש לצום לפני הקב"ה ולא כמחאה נגד בן גוריון...

רבינו שיגר משלחות של רבנים אל חברי "הרבנות הראשית", ולדרוש מהם עמדה תקיפה והחלטית בענין זה. מספר רבי ישראל גרוסמן שליט"א: זכורני שפעם אחת שלח את הגר"ש שבדרון זצ"ל, ואותי אבלח"ט, לאחד מהרבנים הראשיים לומר לו בהאי לישנא: "אינדעם נאמען פון חזו"א – אויב די גזירה פון שירות לאומי וועט ח"ו נתקבל ווערין, האט דאס נישט גימאכט בן גוריון, נאר איהר!" ו"בשמו של החזו"א – אם ח"ו תתקבל גזירת שירות לאומי, אזי לא עשה זאת בן גוריון, אלא אתם!". ואכן נתפרסם כרוז מטעם הרה"ר לאסור את גיוס הנשים, אף לשירות לאומי גרידא, בצירוף פניה נרגשת לממשלה שתבטל רצונה בענין זה.

בינתיים התקרב המועד שנתכוונו להגיש את הצעת חוק שירות-לאומי לאישור הכנסת – למחרת יום החורבן ת"ב תשי"ג. עצרת תפילה המונית נערכת בביהכ"ס הגדול בת"א, יומיים לפני צום ת"ב, ורבינו שיגר שנים מתלמידיו להתדפק על דלתו של עסקן בפ"ת ולזרוז שיארגן את עולי תימן היושבים ב"ראש העין" להופיע בהמוניהם בעצרת התפלה, והוסיף שיבואו עם השופרות הגדולים שלהם מתימן, ולא עוד אלא שידאג להסעתם ויורה לנהגים שיעברו דרך ביתו שבב"ב, שחפץ ללוותם ולברכם. אחר כך הגיע תור המפגן הגדול בירושלים, שנועד להיערך ביום העלאת החוק להצבעה בכנסת בקריאה ראשונה. כאמור, חולשת גופו מנעתו מלהשתתף בה, אך השתתף עם הציבור בתפילה בביתו בשעת ההפגנה. שני צורבים באו לשאול: אם יש לחוס על ביטול תורה ולא לנסוע ירושלימה להפגין? ורבינו משיב להם: ענין קנאת ה' לא ניתן לשאלות... אלמלא שאל פנחס לא היה מקבל תשובה חיובית... גם פנחס היה למדן ושקדן, וכאשר קינא סגר את הגמרא...! (מפי הגרי"ז דיסקיזי אב"ד פרדס חנה).

כשהחוק עמד להצבעה, מלבד נציגי אגו"י ופא"י שהצביעו נגד, היו אף אנשי המזרחי והפועהמ"ז נמנעים מהצבעה. החוק אושר בקריאה ראשונה, ונעשו הכנות להביאו בשבועות הקרובים לקריאה שניה ושלישית. בתקופת הביניים פתחו מנהיגי הפועהמ"ז במסע לחצים נגד הרה"ר שיבטלו את האיסור ויתירו להם להצביע בעד החוק תמורת אי אלו שינויים והקלות. כשגבר החשש שמועצת הרה"ר לא תעמוד בלחצים שהופעלו עליה, שיגר רבינו ביד הג"ר ראובן כץ זצ"ל בעל "דגל ראובן", אגרת מיוחדת אל הרה"ר ריא"ה הרצוג. "מה נורא הכאב, ומה אכזריה המכה", כתב, "ואשרי מי שיזכה שיגולגל זכות על ידו שנשוב למנוחה ונתבשר שהגזירה נתבטלה" (קוב"א ח"א סי' קי"ג).

הוא אף ערך אגרת לחכ"ם מהפועהמ"ז, בה נאמר: "כי ההצבעה בעד חק גיוס בנות לשירות לאומי אסורה ע"פ ההלכה, ואין דבר בעולם שיאפשר היתר בזה. מובטחני שתמלאו חובתכם בזה" (קוב"א ח"ג סי' צ"ט). לתלמידו ר"ש כהן סיפר רבינו: אמש היו אצלי... ואמרו לי שחיפשו בכל ד' חלקי שו"ע ולא מצאו איסור על שירות לאומי... אמרתי להם שדין זה כתוב במפורש בשו"ע חלק חמישי... אולם חלק זה אינו מצוי אצלם, כי נמסר רק לתלמידי חכמים...

בחצות ליל של אור ליום ד' ט"ו אלול תשי"ג, יום שעמדו לאשר בו סופית את החוק, הריץ ביד רבי משה יהושע לנדוי זצ"ל אגרת אחרונה אל מ. שפירא, בה נאמר: "ההצבעה בעד שירות לאומי אסורה, אף אם ההמנעה מאיימת הפסדים, כמו שאומרים לאדם להרוג אחד מבניו ומאיימים עליו בהריגת בניו הנותרים, שאסור לו להרוג את בנו"... (שם ח"ג סי' צ"ח).

ואולם, אף בשלב אחרון ומכריע זה, אנשי הציונות הדתית לא מילאו חובתם (למעט רא"מ גנחובסקי), ובתמיכתם אישרה הכנסת את החוק באופן סופי. למחרת ההצבעה, היה רבינו שרוי בצער גדול, ואף התאונן על מיחושים בלבו, אך כעבור שעה קלה התאווש ואמר: "הלא רק דיברו דיבורים בעלמא". לאחד מבאי ביתו אמר: "החוק לא יבוצע, אבל עצם ההצבעה היא שערוריה מאין כמותה". הגאון רבי מרדכי מן זצ"ל התבטא לפניו שהענין כעת הוא "לאחר מעשה", ותיכף הגיב: "אין לאחר מעשה... היה לא תהיה... זהו חוק ראשון במפורש נגד התורה וממילא לא יתבצע לעולם..."

וכאשר נשאל: וכי הושבו ריקם כל התפלות והדמעות אשר שפכו המוני ישראל למען ביטול הגזירה? השיב: "כתוב בספרים ששום תפילה אינה

חזרת ריקם, ואפי' אינה נענית מיד, הרי היא כמו תלויה ומרחפת במרומים וכוחה יפה לאחר זמן – בבוא העת...” (מהגרמ”י לנדא זצ”ל)¹¹.

כאשר נשמע בראשית חורף תשי”ד, כי אנשי הרשות עומדים לפתוח במבצע גיוס בנות, קרא אליו, יומיים לפני הסתלקותו, את המחנך רבי אברהם יוסף וולף זצ”ל, והורה לו מפורש כי הבנות חייבות להתנהג ב”שב ואל תעשה”, ולא להיענות לשום קריאה להתייצבות, בין לפטור בין לחיוב. במקביל נכנס אל אחותו מרת מרים קניבסקי ע”ה, והזהיר: “הרי יש לך בנות, דעי, במקרה שיגייסו אותן, הרי הן מחוייבות בפשטות ליהרג ולא להתגייס!”

א' העסקנים שישב אצלו באותן ימים דיבר במרירות: למי עמלים אנו, וכי כל המאמצים המרובים לביטול החוק עלו בתוהו, התרגש רבינו: ואולי די לו להקב”ה בעשרה יהודים, ואולי באיש אחד בלבד אשר יהיה מוכן למסור עבורו את הנפש... (פאה”ד חלק ה’).

באותן ימים, סיפר תלמידו רש”פ שטיינברג זצ”ל: שכב רבינו על ספסל עץ במרפסת ביתו וראשו נשען על הקיר. הוא דיבר על גיוס בנות, ולפתע התיישב והרים ידיו כלפי מעלה ואמר: “יעצט קענען מיר קומען און זאגן אז מיר האבן געטאן אלעס וואס מיר האבן געקענט!” [”עכשיו יכולים אנו לבוא להקב”ה ולומר כי עשינו הכל מה שהיה בידינו”]. לא הבנתי אז כוונת הדברים, אבל כעבור ימים אחדים, לבשו אותן מילים משמעות מכאיבה ביותר, שהתכוון לבוא להקב”ה בעצמו בענין זה...

11. כך אמרו במדרש שמואל (פ”ד) שיש תפלה המועלת מיד, ויש שמועלת לג’ ימים, ויש תפלה שמועלת לשלושים שנה (הובא בס’ ”חיי עולם” ח”א פרק כ”ח).